

SEMINARIO INTERNACIONAL

XII FESTIVAL DE MÚSICA ANTIGA

MÚSICA,
HISTÒRIA
I ART VALÈNCIA, 2011

14 i 15 octubre 2011
seminari interdisciplinar

MÚSICA, ART I
ESPECTACLE CORTESÀ
EN EL RENAIXEMENT

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA: Centre Cultural LA NAU
Carrer de la Universitat, 2 - 46003 València

Música, Art i Espectacle cortesà en el Renaixement

El ciutadà mig sol considerar la música com una manifestació cultural al marge de qualsevol altra, no importa el gènere de música que es tracte. Tal volta contribuïska a açò el seu particular llenguatge, que necessita d'un aprenentatge específic, o la seua naturalesa, intangible i amb un transcórrer paral·lel al del temps que tan aviat és, deixa de ser-ho. No obstant açò, la música no és ni molt menys un fenomen aïllat, més bé al contrari, si es té en compte que alguns dels seus gèneres, com són tots aquells que es relacionen amb el món operístic i en general amb el de l'espectacle, requereixen la participació d'altres arts per a poder produir-se.

El nostre seminari, dirigit a tot tipus d'estudiants i amants de les arts, pretén ser una prova de que música, literatura, art i dansa són manifestacions artístiques que es donen la mà ja des del Renaixement, en el qual artistes de primera talla col·laboren a crear espectacles per a una elit econòmica culta i desitjosa d'entreteniment de la qual molt bé pot ser model la Cort virreinal del duc de Calàbria, a València.

Parlarem dels orígens de l'òpera, dels seus precedents en el gènere madrigalesc i manifestacions paral·leles com l'*ensalada*, del món literari que envolta a l'espectacle, del seu entorn arquitectònic i plàstic, de les dificultats i reptes que suposa recuperar una música del passat al que cercarem, finalment, traslladar-nos practicant un dels passatemps favorits de l'alta societat del Renaixement, la dansa.

Maricarmen Gómez

Música, Arte y Espectáculo cortesano en el Renacimiento

El ciudadano medio suele considerar la música como una manifestación cultural al margen de cualquier otra, no importa el género de música de que se trate. Acaso contribuya a ello su particular lenguaje, que necesita de un aprendizaje específico, o su naturaleza, intangible y con un transcurrir paralelo al del tiempo que tan pronto es, deja de serlo. Sin embargo la música no es ni mucho menos un fenómeno aislado, antes al contrario, si se tiene en cuenta que algunos de sus géneros, como son todos aquellos que se relacionan con el mundo operístico y en general con el del espectáculo, requieren la participación de otras artes para poder producirse.

Nuestro seminario, dirigido a todo tipo de estudiantes y amantes de las artes, pretende ser una prueba de que música, literatura, arte y danza son manifestaciones artísticas que se dan la mano ya desde el Renacimiento, en el que artistas de primera talla colaboran en crear espectáculos para una élite económica culta y deseosa de entretenimiento de la que muy bien puede ser modelo la Corte virreinal del duque de Calabria, en Valencia.

Hablaremos de los orígenes de la ópera, de sus precedentes en el género madrigalesco y manifestaciones paralelas como la *ensalada*, del mundo literario que envuelve al espectáculo, de su entorno arquitectónico y plástico, de las dificultades y retos que supone recuperar una música del pasado al que buscaremos, finalmente, trasladarnos practicando uno de los pasatiempos favoritos de la alta sociedad del Renacimiento, la danza.

Maricarmen Gómez

||||| divendres, 14 octubre 2011

Lloc Aula Magna

A las 9.00h: **Acte d'inauguració del Seminari**

De 9.30 a 11.00h: **La cort dels mil jocs: literatura i espectacle en la València del Renaixement Prof. Josep Lluís Sirera (Universitat de València)**

Durant la primera meitat del segle XVI, la vida artística i cultural de València es troba dominada per la intensa activitat que, en aquests terrenys, es desenvolupa en la cort virreinal de la reina Germana de Foix i del Duc de Calàbria. Una activitat anàloga a la qual es desenvolupa en altres corts europees contemporànies, especialment en les italianes. Poesia, teatre, espectacles de tot tipus, literatura doctrinal, narrativa i, per descomptat, música es donen cita diàriament en els salons del Palau del Real valencià i, a més, desborden els límits de la Cort per a impregnar bona part de la vida de la capital valenciana. En la meua exposició traçaré les grans línies d'aquesta intensa activitat cultural cortesana, detenint-me en les manifestacions literàries i espectaculars i posant l'èmfasi no solament en el que tenen d'activitat lúdica, d'entreteniment palatí, sinó també en la seua importància per al desenvolupament de la cultura en la València del Renaixement.

Durante la primera mitad del siglo XVI, la vida artística y cultural de Valencia se encuentra dominada por la intensa actividad que, en estos terrenos, se desarrolla en la corte virreinal de la reina Germana de Foix y del Duque de Calabria. Una actividad análoga a la que se desarrolla en otras cortes europeas contemporáneas, en especial en las italianas. Poesía, teatro, espectáculos de todo tipo, literatura doctrinal, narrativa y, por supuesto, música se dan cita diariamente en los salones del *Palau del Real* valenciano y, además, desbordan los límites de la Corte para impregnar buena parte de la vida de la capital valenciana. En mi exposición trazaré las grandes líneas de esta intensa actividad cultural cortesana, deteniéndome en las manifestaciones literarias y espectaculares y haciendo énfasis no sólo en lo que tienen de actividad lúdica, de entretenimiento palaciego, sino también en su importancia para el desarrollo de la cultura en la Valencia del Renacimiento.

De 11.30 a 13.00h: **Viure las ensaladas: l'experiència d'un músic pràctic Prof. Carles Magraner (Capella de Ministrers)**

La meua intervenció tractarà del desenvolupament d'un projecte musical que té com a objectiu portar dues *ensalades* de Mateu Fletxa i altres dues de Bartomeu Càrceres de la partitura al concert i del concert a l'enregistrament. Mostraré en què consisteix el procés, centrant-me en la meua experiència personal, i el camí traçat des que es planteja la idea de recuperar un repertori d'antany fins que arriba a les mans del seu potencial consumidor. Com em prepare per a interpretar una música "antiga"? Quines decisions vaig prenent mentre "visc" les *ensalades* en assajos i concerts? De quina forma afecta la meua preparació i experiència en el resultat final? Ja que no hi ha música sense que sone, escoltarem en viu alguns fragments d'*ensalades* interpretats per Pilar Esteban (veu), Ignasi Jordà (clave) i Carles Magraner (viola d'arc).

Mi intervención tratará del desarrollo de un proyecto musical que tiene como objetivo llevar dos *ensaladas* de Mateo Flecha y otras dos de Bartolomé Cárceres de la partitura al concierto y del concierto a la grabación. Mostraré en qué consiste el proceso, centrándome en mi experiencia personal, y el camino trazado desde que se plantea la idea de recuperar un repertorio de antaño hasta que llega a manos de su potencial consumidor. ¿Cómo me preparo para interpretar una música "antigua"? ¿Qué decisiones voy tomando mientras "vivo" las *ensaladas* en ensayos y conciertos? ¿De qué forma afecta mi preparación y experiencia en el resultado final? Puesto que no hay música sin que suene, escucharemos en vivo algunos fragmentos de *ensaladas* interpretados por Pilar Esteban (voz), Ignasi Jordà (clave) y Carles Magraner (vihuela de arco).

divendres, 14 octubre 2011

Lloc Aula Magna

De 15.30 a 17.00h: **El gènere musical de l'Ensalada**
Prof. Maricarmen Gómez (Universitat Autònoma de Barcelona)

Les particulars circumstàncies polítiques i de la vida de l'emperador Carles V, la cort del qual va anar itinerant per Europa al llarg de tot el seu mandat i el matrimoni del qual amb Isabel de Portugal es va veure truncat en 1539 per la seua inesperada defunció, van convertir en protagonistes de la Història de la Música espanyola durant el segon quart del segle XVI a dues corts en tot principescas: la dels ducs de Calàbria, a València, i la dels ducs del *Infantado*, de la família dels Mendoza, a Guadalajara. Ambdues van estar unides per dos vincles d'ordre molt diferent però entre sí relacionats pel que fa a la música. D'una banda Mateu Fletxa el Vell (c.1481-c.1553), el nom del qual s'associa al gènere musical de l'ensalada, i per un altre na Mencia de Mendoza, segona esposa d'en Ferran d'Aragó, duc de Calàbria.

Las particulares circunstancias políticas y de la vida del emperador Carlos V, cuya corte anduvo itinerante por Europa a lo largo de todo su mandato y cuyo matrimonio con Isabel de Portugal se vio truncado en 1539 por su inesperado fallecimiento, convirtieron en protagonistas de la Historia de la Música española durante el segundo cuarto del siglo XVI a dos cortes en todo principescas: la de los duques de Calabria, en Valencia, y la de los duques del *Infantado*, de la familia de los Mendoza, en Guadalajara. Ambas estuvieron unidas por dos vínculos de orden muy distinto pero entre sí relacionados en lo que respecta a la música. Por un lado Mateo Flecha el Viejo (c.1481-c.1553), cuyo nombre se asocia al género musical de la ensalada, y por otro doña Mencia de Mendoza, segunda esposa de don Fernando de Aragón, duque de Calabria.

De 17.00 a 18.30h: **Els orígens de l'òpera en Itàlia i Espanya**
Prof. Rainer Kleinertz (Universität des Saarlandes)

Els orígens de l'òpera estan estretament lligats a la cultura cortesana del segle XVI. Si en teoria el cercle florentí conegut com la "camerata" al voltant del comte de Bardi aspirava a la resurrecció de la tragèdia grega, en la pràctica l'òpera va ser el resultat de festes cortesanes en les quals van concórrer diversos aspectes heterogenis: la tradició de la comèdia pastoral, la representació d'intermedis entre els actes d'una comèdia, la comèdia madrigal com per exemple *L'Amfiparnasso* de Horazio Vecchi, i finalment una novetat que va donar un canvi fonamental a la història de la música: la monodia sobre un acompanyament harmònic. Després dels primers experiments a Itàlia –la *Dafne* de Jacopo Peri sobre un text de Ottavio Rinuccini, la *Euridice* dels mateixos i de Giulio Caccini per a les noces d'Enrique IV amb María de Médicis–, i després de la que es pot considerar la primera òpera en el sentit modern, *L'Orfeo* de Claudio Monteverdi per a l'aniversari a Màntua de Francisco IV Gonzaga, no sorprèn que el primer assaig en llengua castellana, *La selva sense amor* de Lope de Vega, es produïra com a festa cortesana.

Los orígenes de la ópera están estrechamente ligados a la cultura cortesana del siglo XVI. Si en teoría el círculo florentino conocido como la "camerata" alrededor del conde de Bardi aspiraba a la resurrección de la tragedia griega, en la práctica la ópera fue el resultado de fiestas cortesanas en las cuales concurren varios aspectos heterogéneos: la tradición de la comedia pastoral, la representación de intermedios entre los actos de una comedia, la comedia madrigal como por ejemplo *L'Amfiparnasso* de Horazio Vecchi, y finalmente una novedad que dio un cambio fundamental a la historia de la música: la monodia sobre un acompañamiento armónico. Después de los primeros experimentos en Italia –la *Dafne* de Jacopo Peri sobre un texto de Ottavio Rinuccini, la *Euridice* de los mismos y de Giulio Caccini para la boda de Enrique IV con María de Médicis–, y tras la que se puede considerar la primera ópera en el sentido moderno, *L'Orfeo* de Claudio Monteverdi para el cumpleaños en Mantua de Francisco IV Gonzaga, no sorprende que el primer ensayo en lengua castellana, *La selva sin amor* de Lope de Vega, se produjese como fiesta cortesana.

De 19.00 a 20.00h: **Taula redona amb tots els participants al seminari**

Lloc Capella de la Sapiència

De 20.15h a 20.45h: **Interpretació musical d'alguns fragments d'ensalades**
Pilar Esteban (veu), Ignasi Jordà (clave) i Carles Magraner (viola d'arc).

||||| dissabte, 15 octubre 2011

De 9.30 a 12.30h: Recorregut per la València Renaixentista
Prof. Mercedes Gómez-Ferrer (Universitat de València)

València s'obri molt ràpid a les novetats del Renaixement procedents d'Itàlia en tots els àmbits artístics. En el Museu de Belles Arts de la ciutat gaudirem del pati del palau de l'Ambaixador Vich. Mandat construir per Jerònim de Vich en 1526, és un dels més rellevants de la primera arquitectura renaixentista espanyola. En la catedral podrem apreciar l'arribada d'elements del nou llenguatge "a la romana" tant en el camp de l'escultura, amb els primeríssims relleus del rerecor executats per un deixeble de Ghiberti, com en el de la pintura, amb els àngels músics del presbiteri obra de Francesco Pagano i Pablo de San Leocadio (1472), com en el del disseny arquitectònic –relleus de l'antic òrgan (Yáñez, 1513), capella de la Resurrecció (c.1535) i obra nova-. Entre les esglésies construïdes en aquest període ens detindrem en la parroquial de Sant Martí, de mitjan el segle XVI, i per a finalitzar visitarem el Col·legi del Corpus Christi, conjunt construït a partir de 1586 per iniciativa del Patriarca Ribera.

Valencia se abre muy pronto a las novedades del Renacimiento procedentes de Italia en todos los ámbitos artísticos. En el Museo de Bellas Artes de la ciudad disfrutaremos del patio del palacio del Embajador Vich. Mandado construir por Jerónimo de Vich en 1526, es uno de los más relevantes de la primera arquitectura renacentista española. En la catedral podremos apreciar la llegada de elementos del nuevo lenguaje "a la romana" tanto en el campo de la escultura, con los tempranísimos relieves del trascoro ejecutados por un discípulo de Ghiberti, como en el de la pintura, con los ángeles músicos del presbiterio obra de Francesco Pagano y Pablo de San Leocadio (1472), como en el del diseño arquitectónico –relieves del antiguo órgano (Yáñez, 1513), capilla de la Resurrección (c.1535) y obra nueva-. Entre las iglesias construidas en este periodo nos detendremos en la parroquial de San Martín, de mediados del siglo XVI, y para finalizar visitaremos el Colegio del Corpus Christi, conjunto construido a partir de 1586 por iniciativa del Patriarca Ribera.

Lloc Aules Seminari I i 2

De 15.30 a 19.30h: El dansar en la Cort del duc de Calàbria: taller de dansa Renaixentista*
Prof. Eva Narejos (Conservatori Superior de Música d'Alacant)

Gran quantitat d'obres instrumentals del Renaixement està formada per músiques de dansa, sent molts els intèrprets que aborden aquest tipus de repertori. No obstant açò, no sempre s'és plenament conscient que existeixen relacions inseparables entre aquestes músiques i la forma de ser ballades: relacions rítmiques, de fraseig, de *tempo*, harmòniques, que els autors d'aquella època entenien com a convencions compositives, assimilades en part per la força de la tradició i que es reflectien en cada peça. El nostre taller tractarà d'oferir una panoràmica àmplia al voltant de la dansa en el segle XVI, centrant-nos de manera particular en la Cort valenciana dels Ducs de Calàbria, on ens trobem amb una producció d'estil cortesà *italianizant*.

Gran cantidad de obras instrumentales del Renacimiento está formada por músicas de danza, siendo muchos los intérpretes que abordan este tipo de repertorio. Sin embargo, no siempre se es plenamente consciente de que existen relaciones inseparables entre estas músicas y la forma de ser bailadas: relaciones rítmicas, de fraseo, de tempo, armónicas, que los autores de aquella época entendían como convenciones compositivas, asimiladas en parte por la fuerza de la tradición y que se reflejaban en cada pieza. Nuestro taller tratará de ofrecer una panorámica amplia alrededor de la danza en el siglo XVI, centrándonos de manera particular en la Corte valenciana de los Duques de Calabria, donde nos encontramos con una producción de estilo cortesano *italianizante*.

* Es recomana roba còmoda i calçat tancat i flexible als participants - Se recomienda ropa cómoda y calzado cerrado y flexible a los participantes.

Josep Lluís Sirera. Catedràtic de Literatura Espanyola (Història del teatre espanyol) de la Universitat de València, autor de teatre i dramaturg, és codirector del servidor web de Literatura Espanyola *Parnaseo* (www.parnaseo.uv.es/) i de la seua secció *Ars Theatrica* dedicada específicament a l'estudi i difusió del teatre espanyol. Entre 1986 i 2002 va ser director del Seminari Internacional de Teatre i Música Medievals d'Elx. Entre les seues múltiples publicacions cal destacar *Història de la literatura valenciana* (València, 1995); *Pràctiques escèniques de l'Edat Mitjana als Segles d'Or*, amb L. Quirante i E. Rodríguez (València, 1999); *La fundación de la Orden de Nuestra Señora de la Merced por el rey don Jaime, de F.A. Tárrega* (El Puig, 2002); "Jouer à l'amour: fête et littérature dans la Valence du XVIe siècle", en *Éros volubile* (París, 2000); "Teatre profà del segle XVI: entre la festa i l'assimilació", en *El teatre català dels orígens al segle XVII* (Kassel, 2002).

Carles Magraner. Músic titulat pels Conservatoris de Carcaixent i València, on es gradua en violoncel i musicologia, molt prompte es va sentir captivat per la música antiga i es va especialitzar en viola da gamba i violoncel barroc a Barcelona, Madrid i Tolosa. Ha desenvolupat una intensa activitat concertística com a solista i en diverses agrupacions de cambra, tot i que la seua faceta més coneguda és la de fundador i director de la formació valenciana dedicada a la interpretació de la música antiga Capella de Ministrers, amb la qual ha enregistrat més de quaranta discos i ha realitzat una quantitat infinita de concerts arreu del món, en els quals ha obtingut l'aplaudiment unànim de la crítica. Cal destacar les seues edicions del *Llibre Vermell* (2001), *Jaume I* (2008), *Fantasiant: Música i poesia per Ausiàs March* (2009) i *Els viatges de Tirant lo Blanch* (2010).

Maricarmen Gómez. Doctor en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona, va cursar estudis superiors de música en el Conservatori del Liceu. Becària Humboldt en la Universitat de Göttingen (1981-83) i Fulbright en la de Princeton (1989-90), des de 1997 ocupa la càtedra de Música antiga de la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha sigut *Director-at-Large* de la Societat Internacional de Musicologia (1987-97). Col·laboradora en múltiples publicacions d'àmbit internacional, entre els seus llibres més recents destaquen *La música medieval en España* (Kassel, 2001) i *Las Ensaladas (Praga, 1581)* (València, 2008). És editor dels dos primers volums de la *Historia de la Música en España e Hispanoamérica* (Madrid-Mèxic, 2010-12).

Rainer Kleinertz. És Catedràtic de Musicologia en la Universitat del Sarre, en Saarbrücken. Després d'estudiar viola en el Conservatori Nacional de Detmold i musicologia i literatura germànica i romànica en la Universitat de Paderborn, va ser professor visitant en les Universitats de Salamanca (1992-94) i Oxford (2000-1) i professor en la Universitat de Ratisbona (1994-2006). La seua investigació està centrada en les obres del binomi Franz Liszt-Richard Wagner, Georg Friedrich Händel i el teatre musical del segle XVIII. És coeditor de l'edició crítica de la producció literària de Franz Liszt (*Sämtliche Schriften*, Breitkopf & Härtel), autor de dos volums sobre el teatre musical espanyol del segle XVIII (*Grundzüge des spanischen Musiktheaters im 18. Jahrhundert. Ópera – Comedia – Zarzuela*, Kassel, 2003), i coeditor d'un volum sobre la música medieval i renaixentista (*Musik des Mittelalters und der Renaissance*, Hildesheim 2010).

Mercedes Gómez-Ferrer. Professora Titular d'Història de l'Art en la Universitat de València, és Doctor en Història de l'Art i Màster en Ciències de l'arquitectura per la Universitat de Lovaina. Entre els seus llibres destaquen: *Arquitectura en la València del Siglo XVI. L'Hospital General i sus artífices* (València, 1998); *Vocabulario de arquitectura valenciana, siglos XV al XVII* (València, 2002); *La Seo de Xàtiva* (València, 2007); *Traer a la memoria. La época de Jaume I en València* (València 2008); en col·laboració amb A. Zaragoza, *Pere Compte, arquitecto* (València, 2007), i és coautora de *Llutxent. Monestir i Basílica dels Corporals* (València, 2009). Ha participat en la redacció de nombrosos capítols de llibres i articles publicats en revistes especialitzades. Així mateix ha impartit cursos i conferències en Universitats nacionals i estrangeres, en l'Institut Nacional d'Història de l'Art de París i en el Getty Research Institute de Los Angeles.

Eva Narejos. Llicenciada en Dansa Clàssica i Musicologia, forma part de les companyies de dansa Esquivel (María José Ruiz), Barroc-Ballet (Teresa Alves) i Erregelak (Peio Otano). Ha col·laborat amb nombroses agrupacions de música antiga com *Vespres d'Amadís*, *La Lyra Hispana*, *La Tropa Barroca*, Grup 1500, etcètera, participant en importants Festivals de Música a Espanya, Baiona, París i Sant Petersburg. És professora de Dansa del Renaixement a Guadassuar (València) i Professora de piano en el Conservatori Superior de Música d'Alacant.

Josep Lluís Sirera. Catedràtic de Literatura Española (Historia del teatro español) de la Universitat de València, autor de teatro y dramaturgo, es codirector del servidor web de Literatura Española *Parnaseo* (www.parnaseo.uv.es/) y de su sección *Ars Theatrica* dedicada específicamente al estudio y difusión del teatro español. Entre 1986 y 2002 fue director del Seminario Internacional de Teatro y Música Medievales de Elche. Entre sus múltiples publicaciones cabe destacar *Història de la literatura valenciana* (València, 1995); *Pràctiques escèniques de l'Edat Mitjana als Segles d'Or*, con L. Quirante y E. Rodríguez (València, 1999); *La fundación de la Orden de Nuestra Señora de la Merced por el rey don Jaime, de F.A. Tárrega* (El Puig, 2002); "Jouer à l'amour: fête et littérature dans la Valence du XVIe siècle", en *Éros volubile* (París, 2000); "Teatre profà del segle XVI: entre la festa i l'assimilació", en *El teatre català dels orígens al segle XVII* (Kassel, 2002).

Carles Magraner. Músico titulado por los Conservatorios de Carcaixent y Valencia, donde se gradúa en violonchelo y musicología, muy pronto se sintió cautivado por la música antigua y se especializó en la viola da gamba y el violonchelo barroco en Barcelona, Madrid y Tolosa. Ha desarrollado una intensa actividad concertística como solista y en varias agrupaciones de cámara, a pesar de que su faceta más conocida es la de fundador y director de la formación valenciana dedicada a la interpretación de la música antigua Capella de Ministrers, con la cual ha grabado más de cuarenta discos y ha realizado una cantidad infinita de conciertos en todo el mundo, en los cuales ha obtenido el aplauso unánime de la crítica. Hay que destacar sus ediciones del *Libre Vermell* (2001), *Jaume I* (2008), *Fantasiast: Música i poesia per a Ausiàs March* (2009) y *Els viatges de Tirant lo Blanch* (2010).

Maricarmen Gómez. Doctor en Filosofía y Letras por la Universidad de Barcelona, cursó estudios superiores de música en el Conservatorio del Liceo. Becaria Humboldt en la Universidad de Göttingen (1981-83) y Fulbright en la de Princeton (1989-90), desde 1997 ocupa la cátedra de Música antigua de la Universidad Autónoma de Barcelona. Ha sido *Director-at-Large* de la Sociedad Internacional de Musicología (1987-97). Colaboradora en múltiples publicaciones de ámbito internacional, entre sus libros más recientes destacan *La música medieval en España* (Kassel, 2001) y *Las Ensaladas (Praga, 1581)* (Valencia, 2008). Es editor de los dos primeros volúmenes de la *Historia de la Música en España e Hispanoamérica* (Madrid-México, 2010-12).

Rainer Kleinertz. Es Catedrático de Musicología en la Universidad del Sarre, en Saarbrücken. Tras estudiar viola en el Conservatorio Nacional de Detmold y musicología y literatura germánica y románica en la Universidad de Paderborn, fue profesor visitante en las Universidades de Salamanca (1992-94) y Oxford (2000-1) y profesor en la Universidad de Ratisbona (1994-2006). Su investigación está centrada en las obras del binomio Franz Liszt-Richard Wagner, Georg Friedrich Händel y el teatro musical del siglo XVIII. Es coeditor de la edición crítica de la producción literaria de Franz Liszt (*Sämtliche Schriften*, Breitkopf & Härtel), autor de dos volúmenes sobre el teatro musical español del siglo XVIII (*Grundzüge des spanischen Musiktheaters im 18. Jahrhundert. Ópera – Comedia - Zarzuela*, Kassel, 2003), y coeditor de un volumen sobre la música medieval y renacentista (*Musik des Mittelalters und der Renaissance*, Hildesheim 2010).

Mercedes Gómez-Ferrer. Profesora Titular de Historia del Arte en la Universidad de Valencia, es Doctora en Historia del Arte y Máster en Ciencias de la arquitectura por la Universidad de Lovaina. Entre sus libros destacan: *Arquitectura en la Valencia del Siglo XVI. El Hospital General y sus artífices* (Valencia, 1998); *Vocabulario de arquitectura valenciana, siglos XV al XVII* (Valencia, 2002); *La Seo de Xàtiva* (Valencia, 2007); *Traer a la memoria. La época de Jaume I en Valencia* (Valencia 2008); en colaboración con A. Zaragoza, *Pere Compte, arquitecto* (Valencia, 2007), y es coautora de *Llutxent. Monestir i Basílica dels Corporals* (Valencia, 2009). Ha participado en la redacción de numerosos capítulos de libros y artículos publicados en revistas especializadas. Asimismo ha impartido cursos y conferencias en Universidades nacionales y extranjeras, en el Instituto Nacional de Historia del Arte de París y en el Getty Research Institute de Los Angeles.

Eva Narejos. Licenciada en Danza Clásica y Musicología, forma parte de las compañías de danza Esquive! (María José Ruiz), Barroc-Ballet (Teresa Alves) y Erregelak (Peio Otano). Ha colaborado con numerosas agrupaciones de música antigua como *Vespres d'Amadé*, *La Lyra Hispana*, *La Tropa Barroca*, *Grupo 1500*, etcétera, participando en importantes festivales de Música en España, Bayona, París y San Petersburgo. Es profesora de Danza del Renacimiento en Guadalupe (Valencia) y Profesora de piano en el Conservatorio Superior de Música de Alicante.

Patrocina:

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA
CONCEJALÍA DE CULTURA

Col·laboren:

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

GENERALITAT
VALENCIANA
CONCEJALIA DE CULTURA
I ESPORT

IVM
INSTITUT VALÈNCIA DE LA MÚSICA

Obra Social "la Caixa"

antiqua
MÚSICA ANTIGA
Obra Social "la Caixa"

UNIVERSIDAD
POLITECNICA
DE VALÈNCIA

Levante
FEDERACIÓ VALÈNCIANA

GOBIERNO
DE ESPAÑA
MINISTERIO
DE CULTURA

El festival és membre de:
RÉSEAU EUROPÉEN DE MUSIQUE ANCIENNE
EUROPEAN EARLY MUSIC NETWORK

Organitza: COMES Tel. 961 780 015 - info@culturalcomes.net - www.culturalcomes.net

Les activitats programades són d'accés lliure
Aforament limitat a la capacitat de l'espai.